

Fjerde Afdeling.
Om Sundhedsforanstaltninger, samt om
Arv og Skifte.

Første Kapitel.
Hvad Lovene paabyde angaaende Menneskers
Liv og Helbred.

1. For at Enhver, der trænger til Lægehjælp, strax kan erholde samme, ere foruden den fra ældre Tider for ethvert Stift beskikkede Læge, eller Stiftsphysikus, overalt i Landet ansatte Distriktslæger, der af Regjeringen nyde en vis Løn; men som derhos er ringe og utilstrækkelig, hvorved man er gaaet ud fra den Forudsætning, at Den, som benytter deres Hjælp, efter sin Formuesforfatning maa yde dem en anstændig Betaling. Saavel for Stifts- som for Distriktslæger ere udstedte Instruxer af 4 Marts 1818, hvoraf mærkes § 4, som indeholder, at den vedkommende Læge uvægerligen bør komme til alle Syge, som trænge til og forlange hans Hjælp, hvilken Pligt han maa opfylde saavel om Natten som om Dagen, ikke mindre mod de Fattige end mod de Rige, og ligesaavel mod dem, der boe langt borte, som mod dem, der boe næved, saavidt muligt er, og Nødvendigheden udkræver det; dog skal han have frit Underhold og sikker Befordring, hvilken sidste han maa lade sig nøie med saaledes, som Enhver efter sin Stand og sine Vilkaar kan frembringe. Distriktslægerne skulle derhos tilsee og kurere Hospitals- og faste Almissemønstre, samt Arrestanter, uden Betaling, imod at nyde fri Befordring og Diætpenge, naar Reiser i denne Anledning bør foretages.

Ved Siden af disse Regjeringens priisværdige Foranstaltninger er der tillige taget strenge Forholdsregler imod Qvaksalvere, d. e. Saadanne, som uden at have studeret Lægekunsten give sig af med at helbrede Syge og som derfor ved uforsigtig Brug af stærkt virkende Lægemidler let kunne foraarsage stor Ulykke. - Dersom nogen Qvaksalver findes at tage Syge under Kuur, skal han straffes første Gang med Bøder indtil 100 Rdr., eller simpelt Fængsel indtil 4 Maaneder, og i Gjentagelsestilfælde anvendes enten disse Straffe eller under meget graverende Omstændigheder Fængsel paa Vand og Brød (Lov af 3 Marts 1854). Ogsaa den kan straffes som Qvaksalver, der giver sig af med Aareladning uden efter en autoriseret Læges Ordination, hvilken dog ikke udfordres for Jordemødre i Barseltilfælde (Rskr. 22 Jan. 1831), hvorimod det ikke ansees for Qvaksalverie, at anvende Huusmidler imod udvortes Skade (Jur. Tidssk. 24 Bd. Pag. 88).

Naar Nogen, som ikke egentlig er Læge, har erhvervet sig udmærket Kundskab og Duelighed i en eller anden Deel af Lægekunsten og derom fra Amtmanden og Physikus skaffer Vidnesbyrd, kan han i vedkommende Ministerium erholde Tilladelse til at praktisere (Fr. 5 Septbr. 1794).

2. En vigtig Deel af Sundhedspolitiet er: Omsorg for at forhindre smitsomme Sygdommes Udbredelse, i hvilken Henseende det i bemeldte Instrux blandt Andet er gjort Lægerne til Pligt at paasee, at de almindelige Fødemidler ikke have nogen fordærvelig Indflydelse paa Sundheden, samt i modsat Fald at indberette dette til vedkommende Øvrighed. - Hvilke Forholdsregler der skulle iagttages, naar smitsomme Sygdomme yttre sig paa Landet, ere anførte i Forordningen af 17 April 1783. - Naar Nogen af Almuen bliver syg enten af Blodgang, Sprinkler eller nogen anden saadan farlig Sygdom, som udbreder sig videre blandt Husets Folk, og saaledes erfares at være smitsom, da skal Den, i hvis Huus Sygdommen har yttret sig, eller i hans Forfald hans Folk eller nemmeste Naboer, strax anmelde det for Sognepræsten, der bør drage Omsorg for, at Distriktslægen bliver hentet. De, som døde af smitsom Sygdom, skulle begraves inden 48 Timer i samme Tøi, hvori de ere bortdøde, og i Kister, der indvendigt ere begede og tjærede, samt nedgraves 4 Alen under Jorden. Ved saadan Jordefærd maa intet Liigfølge tillades, men alene saa mange Folk samles, som nødvendig behøves til at bortbære og begrave Liget. Dersom al anvendt Omhyggelighed ikke findes tilstrækkelig til at standse Sygdommens Udbredelse, da bliver, naar Stiftsphysikus anseer det uomgængelig nødvendigt, Indspærring af den befængte Gaard eller Bye at foranstalte paa den efter Omstændighederne mindst besværlige Maade.

For at det Offentlige, hvor det ansees fornødent, med tilstrækkelig Myndighed kan iværksætte Forholdsregler til at forebygge eller standse smitsomme Sygdomme, er endvidere i Efteraaret 1857 udkommen følgende

Lov om Tilveiebringelse af Sundhedsvedtægter.

§ 1.

For Kjøbenhavn, for alle Kongerigets Kjøbstæder og for de Landsogne, hvor vedkommende Amsraad eragter det fornødent, skulle Sundhedsvedtægter tilveiebringes.

Justitsministeriet udarbejder Forslag, der forelægges Kommunalbestyrelserne i Kjøbenhavn og Kjøbstæderne samt Sogneforstanderskaberne i de af Amsraadene udpegede Landsogne til Beslutning, med Opfordring til at afpasse dem efter hvert Steds særlige Forhold.

I Forslagets Forhandling skal Stads- eller Distriktslægen deeltage, dog uden Stemme. Ligesom andre Læger og Sagkyndige af Communalbestyrelsen eller Sogneforstanderskabet kunne indbydes til Deeltagelse, saaledes kan ogsaa Justitsministeren gennem en særlig Udsending, og Amtmanden personlig paa samme Maade deeltage i Forhandlingen.

Vedtægterne indsendes derefter til Stadfæstelse af Justitsministeren. Finder denne i de indsendte Vedtægter nogen utilraadelig eller lovstridig Bestemmelse, saa tilbagesender han dem til vedkommende Communalbestyrelse eller Sogneforstanderskab til ny Forhandling.

Finder Justitsministeren en saadan anden Gang forhandlet Vedtægt endnu ikke skikket til Stadfæstelse, saa giver han vedkommende Communalbestyrelse eller Sogneforstanderskab Valget imellem, enten at Vedtægten stadfæstes med Udeladelse af de af ham forkastede Bestemmelser, eller at hele Vedtægten forkastes.

Forandringer eller Tillæg til Vedtægterne betinges ligeledes af vedkommende Communalbestyrelses eller Sogneforstanderskabs og Justitsministerens Samtykke.

§2.

De af Justitsministeren stadfæstede Vedtægter skulle for den Tid, nærværende Lov gjælder, være bindende for de vedkommende Byers og Landsognes Beboere, hvorfor de skulle læses til Thinge og paa anden hensigtsmæssig Maade bringes til offentlig Kundskab. Det samme gjælder om senere Forandringer og Tiltag.

Politiedirecteuren i Kjøbenhavn, Amtmændene og Politimestrene ere forpligtede til at vaage over Vedtægternes Efterlevelse.

Overtrædelser straffes med Bøder indtil 200 Rdr. Sagerne behandles som offentlige Politisager, og Bøderne tilfalde Politikassen. I Sager, der anlægges mod Nogen, for ikke at have rettet sig efter de ham i Henhold til Vedtægterne givne Paalæg eller Forbud, blive de ved Loven hjemlede almindelige Tvangsmidler ved Dommen at bringe i Anvendelse.

§ 3.

Denne Lov og de ifølge Samme tilveiebragte Sundhedsvedtægter gjælde indtil 1ste April 1863.

3. Herhid hører og hvad der ved Anordningerne er paabudt angaaende Vaccinationen, der er den meest velgjørende af alle Regjeringens Foranstaltninger af denne Art, og som virkelig er til uberegneligt Gavn for mange Tusinde af Undersaatternes Liv og Velfærd. - Som bekjendt var Børnekopperne forhen en af de for Menneskeheden meest ødelæggende Sygdomme, for hvilken en engelsk Læge, Dr. Jenner, mod Slutningen af det forløbne Aarhundrede opfandt et sikkert Beskyttelsesmiddel, nemlig Indpodningen af de saakaldte Kokopper, hvis Gavnlighed nu er almindelig erkjendt og ved mangfoldige Erfaringer stadfæstet, saa at Regjeringen endog ved Fr. af 3 April 1810 har gjort det til Pligt for Alle og Enhver at benytte sig heraf. Samtlige Distriktslæger skulle aarlig omreise i deres Distrikter, for byviis at vaccinere dem, som dertil frivilligen melde sig, paa hvilke Reiser de nyde fri Befordring, samt for hver Person, som vaccineres, et Honorar af 24 sk., som betales af det Offentlige. Enhver, der heldigen har gennemgaaet Vaccinationen, skal meddeles en Attest efter et dertil anordnet Schema, og hans Navn desuden af

Lægen indføres i en dertil autoriseret Bog, samt derhos af Sognepræsten ligeledes indføres i Kirkebogen. - Ingen maa antages til Konfirmation, som ei enten beviisligen har varet vaccineret, eller har havt de naturlige Kopper, ligesom heller ingen maa ægtevies uden at dette først er beviisliggjort, og dersom det skulde hænde sig, at Nogen, som er udskreven til Krigstjenesten, hverken er vaccineret eller har havt Kopper, skal han strax efter sin Ankomst til Tjenesten underkastes Vaccination. - Der bør indrømmes Distriktslægerne Ret til at benytte Skolestuerne paa Landet til deri at foretage den offentlige Vaccination, dog at den fornødne Requisition desangaaende betimeligen tilstilles vedkommende Sogneforstanderskab. (Minist. Skr. af 30 Novbr. 1852).

4. Her maae vi ogsaa omtale nogle Tilfælde, da man deels formedelst indgroede Fordomme, deels ved uforsigtige Handlinger kan, uden selv at ville det, være Aarsag i et Menneskes Død og derved paadrage sig Lovens Straf. Det første af disse Tilfælde er, naar Nogen finder en forulykker og tilsyneladende død Person, og ikke strax yder ham Hjælp, hvorved han muligen kunde værre bleven reddet. I denne Henseende bestemmer Plakaten af 4 Aug. 1819 Følgende: Da det er almindelig Borgerpligt for Enhver, der har Leilighed til at frelse Nogen, som er i Livsfare, at anvende de Midler, der i saa Henseende staaer i hans Magt, saa paaligger det i Særdeleshed Enhver, som finder Nogen liggende i Vandet, uopholdeligen enten selv eller ved tilkaldt Hjælp at gjøre alt, hvad Omstændighederne tillade, for at faae den Drukne optaget og de hensigtsmæssigste Redningsmidler anvendte, ligesom heller Ingen maa undslaae sig for ved saadan Leilighed at yde den Hjælp, hvortil han maatte være istand (§ 1). - Ligeledes er det en almindelig Pligt at sørge for Hængtes hurtigste Nedtagelse og for de efter Omstændighederne mulige Redningsmidlers Anvendelse, og overhovedet for Enhvers Frelse, der paa nogen voldsom Maade findes beskadiget, eller formedelst andre Omstændigheder er i hjælpeløs Tilstand (§ 2). - Foruden at det saaledes er Pligt uopholdeligen at sørge for at faae den Drukne optaget af Vandet og den Hængte nedskaaren, samt at anvende foreløbige Hjælpemidler, paaligger det endvidere Vedkommende snarest muligt at kalde en Læge til hjælp, dersom Omstændighederne ikke ere saaledes beskafne, at de uden saadan Hjælp med Sikkerhed see sig istand til at redde den Forulykkede. Ligeledes bør Tildragelsen strax anmeldes for Politimesteren, eller paa Landet for Sognepræsten eller Sognefogden, for at disse inden Lægen kommer kunne sørge for den hensigtsmæssigste Behandling af den Paagjældende (§ 3). - Overtrædelse af foranførte Bud straffes med Bøder af indtil 100 Rdr. til Fattigvæsenet eller med Fængsel paa Vand og Brød, alt efter Sagens Omstændigheder, hvorhos endog høiere Straf kan anvendes paa Den, der efter sin særegne Stilling fremfor Andre var pligtig at sørge for den Forulykkedes Redning. - I intet Tilfælde maa det tjene Overtræderen til nogen Undskyldning, at han har staaet i den vrang og ukristelige Mening, at det er vanærende at røre ved Personer, der have taget sig selv af Dage, eller paa voldsom Maade ere ombragte eller beskadigede, inden en Øvrighedsperson eller Præst er tilkaldet (§ 4).

5. Fiskere eller Andre, som af Nødvendighed hugge Vaage eller Hul i Isen, ere under Straf af 14 Dages Fængsel paa Vand og Brød pligtige til, inden de forlade

Arbeidet, at forsyne Stedet med en Stang af 2 1/2 til 3 Alens Høide over Isen, som forsvarligen maa være fastgjort i samme, og paa Toppen bebunden med et paa lang Afstand kjendeligt Knippe Halm; og dersom Vaagen eller Hullet er over 1 Alen langt, da at udmærke Stedet med en ligesaadan Stang for hver af Enderne, samt naar saadant er skeet, uopholdeligen anmelde det for Politimesteren (Pl. 1ste Febr. 1809). - "*Drukner Mand i anden Mands Brønd eller Hule, i Gaard eller paa Gade, som ei lovlig er, eller Leergrav, som ei er vel med Gjerde forvaret, og desforuden fire Favne fra Alveien, da byde de som Vandet hører til, eller som Leergraven gjort have, samtlige til den Druknedes Arvinger 40 Lod Sølv*" (D. L. 6 - 11 - 9).

Disse 3de og lignende Lovsteder ere nu, hvad Straffen angaaer, forandrede ved Fr. af 4de October 1833, der paabyder: at Den, som, endog ved en ringere Uagtsomhed, maatte blive Aarsag til en Andens Død, skal straffes med Bøder af 20 til 100 Rdr. til vedkommende Fattigkasse, eller med Fængsel indtil 6 Uger; men dersom Fremfusenhed eller særdeles Ligegyldighed for Andres Liv og Sundhed har været forbunden med den uagtsomme Gjerning, eller Fleres Liv ved Gjerningen har været udsat for Fare, kan Straffen stige indtil 2 Aars Forbedringshuusarbeide, hvilket ogsaa er Tilfældet, dersom Gjærningsmanden ifølge sin Stilling har tilsidesat de ham særdeles paaliggende Pligter.

6. Liigsyn. Intet Liig maa jordes, førend det med behørig Attest er godtgjort, at sikkre utvivlsomme Tegn paa Døden have viist sig (Pl. 13 Jan. 1832 § 1). Denne Attest skal i Kjøbstæderne udstedes af en Læge; men paa Landet skal, saafremt Vedkommende ikke heller ville forskaffe Attest af en Læge, Ligene undersøges af tvende paa Politimesterens Forslag af Amtmanden hertil udnævnte gode og oplyste Mænd, og Attest af disse meddeles, inden Begravelsen maa gaae for sig. Til Liigsynsmænd skal fornemmelig bruges Skolelærere, Sognefogder og Fattigforstandere, men Øvrigheden kan ogsaa udnævne andre paalidelige Mænd, som dertil ere at formaae. For at ingen Vanskelighed skal indtræde, om nogen af Mændene maatte være forhindrede, skal i ethvert Sogn paa Landet udnævnes flere end to Mænd; men om disse i en bestemt Orden skulle fordele Forretningerne mellem sig, eller om Forretningerne ordentligviis skulle tilfalde enkelte, og de øvrige blot bruges i deres Forfald, bestemmes af Øvrigheden efter Omstændighederne. Dog bør udstrakte Landsbysogne stedse deles i flere Distrikter, saaledes at der i intet Tilfælde bliver nogen lang Vei mellem Liighuset og Synsmændene (§ 2). For at undersøge Liget og derom udstede Attest, nyder Lægen 40 sk., og hvor Undersøgelsen foretages af Liigsynsmændene, erlægges samme Betaling til Deling mellem dem. Dog erlægges i begge Tilfælde kun halv Betaling, dersom den Døde var Huusmand, Inderste, Haandværkssvend, Dagleier, Tjenestetyende, eller hørte til en anden Stilling, der ikke kan ansees fordeeltigere, ligesom al Betaling bortfalder, hvor Fattigvæsenet skal besørge Begravelsen (§ 4). Finder Lægen eller Liigsynsmændene, at Dødsfaldet fortjener Justitsvæsenets Opmærksomhed, bør de paa Landet uopholdelig gjøre Indberetning derom til Præsten, som igjen tilstiller Politiovrigheden Beretningen med sine Tanker derom, og førend det af Politiet eller Præsten er dem tilkjendegivet, at der intet er til Hinder derfor, maa Begravelsesattest ei meddeles (§ 5). - Hvor Attest ei meddeles af en Læge, bør idetmindste 3 Dage oppebies fra

den Tid Døden viste sig indtil Liget nedlægges i Kisten, med mindre umiskjendelige Tegn paa Forraadnelse tidligere maatte vise sig, dog at der i Tilfælde af smitsom Syge forholdes efter de derom givne Anordninger (§ 6).

For at bedømme, om et Liig sikkert tør vorde begravet, bør lægges Mærke til følgende Tegn paa samme:

- a) at den bekjendte Liiglugt bemærkes ved Liget;
- b) at Legemet overalt er iiskoldt, og efterat have været stivt atter er blevet slapt og bøieligt, hvorved dog maa tages i Betragtning om det kunde være stivfrossent;
- c) at Øinene ere brustne, d. e. at de ere indfaldne, og den midterste Deel af samme (Hornhinden) ikke længere er blank og gennemsigtig;
- d) at der sees store grønne Steder paa Underlivet og blaasorte paa Ryggen;
- e) at Underlivet udspændes, og at der flyder stinkende Vædske ud af Næsen, Munden og Endetarmens Aabning;
- f) at Overhuden gaaer af i store Stykker, saavel paa Underlivet som paa flere andre Steder af Legemet.

– Af disse Tegn maa idetmindste de 4 første være at see paa Liget, naar Døden har været en Følge af Sygdom; men er derimod et Menneske død pludselig, f. Ex. efter Fald, Stød, Saar, der have blødt meget, Blodstyrtning, Krampeslag, Modersyge, Besvimelse o. desl., eller efter hvilkesomhelst Tilfælde, naar det træffer et Menneske, der ellers ansaaes for frisk og sundt, da maa saadant et Liig ei begraves førend alle ovennævnte Tegn paa Døden tydelig har viist sig. - Liigsynsmændene skulle i deres Attester udtrykkelig bevidne, at de med Hensyn til disse Kiendetegn finde den omhandlede Persons Død aldeles utvivlsom. Naar Smitte er at befrygte, bør efter endt Forretning Munden skylles, samt Ansigt og Hænder vadskes med en Blanding af Æddike og Vand. (Anviisning vedføiet Pl. 13 Jan. 1832).

Kilde: Lovbog for Landmanden. v/ M. Rasmussen, 5. udgave.
Odense, Miloske Boghandel, 1861.
Side 445 - 552